

Dok šumari odbacuju navode da postoji prekomerna seča šuma na Fruškoj gori i govore da je ona neophodna kako bi stare šume zamenile novima, ekolozi smatraju da se time ugrožavaju vrste koje su svoja staništa upravo imale u starim deblima. Za to vreme Javno preduzeće “Nacionalni park Fruška gora” posao seče šuma daje firmi koja nije ispunjavala uslove konkursa

“Vidiš ovo ovde, tu je bila baš lepa šuma, ista kao i ova okolo. Isekli su je zato što je, kažu, bila stara. Međutim, nijedno drvo nije bilo starije od ovog pored, a to drvo nije prestarelo”, ovako novinarima BIRN-a priča Dušan Tomić, planinar i član Pokreta “Odbranimo šume Fruške gore” dok rukom pokazuje predeo koji je nekada bio šuma. Sada je teško definisati šta je zapravo.

Na nizbrdici pokrivenoj snegom, tu i tamo štrči po koji veliki panj, iz kojeg izbija šiblje, a na više mesta nalaze se pobodeni šuplji plastični valjci koji bi trebalo da zaštite hrastove koji su bili posađeni da zamene posečena stabla. Problem je što iz tih valjaka maltene nigde ne viri stablo.

“To se zove neuspešna oplodna seča, kada nakon seče nema podmlatka iz semena. Da bi popravili stvari, oni su organizovali pošumljavanje i uradili veštačku obnovu, iz sadnica. Stavili su ih u ove plastične tube, da ih zaštite od divljači, ali to se ništa nije primilo. Ostalo je golo sve”, kaže za BIRN Dragana Arsić, članica pokreta dok njen kolega Dušan Tomić zagleda jednu od plastičnih tuba i govori, više za sebe “evo, ova se primila, ‘ajde da je zaračunamo”.

Prema njihovim rečima, ovakvih neuspešnih pokušaja ima na više desetina mesta na nacionalnom parku Fruška gora za koji je zaduženo javno preduzeće sa istim imenom.

“To je posledica nesavesnog gazdovanja šumom. To se ne vidi na papiru, nego na terenu. Nakon oplodnih seča ne radi se nega šume, a potrebno je da se 3-4 puta godišnje fizički uklanja invazivno rastinje oko sadnica. Rezultat toga su ove zaparložene padine i degradirane površine”, objašnjava Arsić, navodeći da je samo na ovom prostoru 2018. posečeno oko 700 stabala bukve i hrasta, starosti od 80 do 100 godina.

Zašto je uopšte potrebna seča šuma na Fruškoj gori

U poslednjih nekoliko godina, pažnju javnosti više puta su privlačile vesti o nelegalnoj i prekomernoj seči šuma na Fruškoj gori, koje su pratile fotografije velikog broja posečenih stabala.

Prekomernu seču šuma na Fruškoj gori, na pojedinim delovima nacionalnog parka, ustanovila je i Državna revizorska institucija u avgustu ove godine. Prema nalazima DRI, na 25 mesta je tokom 2019. posečeno više šume od planirane i ugovorene količine drveta, uzevši i dozvoljeno odstupanje od +/- 10 odsto.

Suštinski problem koji navode borci za zaštitu prirode je, u načelu, lako shvatiti i svodi se na činjenicu da se onaj ko treba da zaštiti šumu - javno preduzeće - u najvećem delu finansira od prodaje drveta koje se poseče u toj istoj šumi.

Kako su tokom posete BIRN-a rekli iz Javnog preduzeća Nacionalni park Fruška gora, oni seku šume, zato što je to predviđeno “Osnovama gazdovanja šumama” – dokumentom koji je donet 2016. godine na period od 10 godina i kojeg je odobrilo tadašnje Ministarstvo poljoprivrede i zaštite životne sredine.

“To je naš Ustav”, kažu u Javnom preduzeću Nacionalni park Fruška gora, dok se istovremeno žale da taj “ustav” nije dobro napisan – na više mesta, kažu, ove Osnove netačno pokazuju stanje na terenu. “A mi toga moramo da se držimo”, objašnjavaju, listajući pred novinarima ogromne zelene sveske u kojima su do detalja ispisani planovi u vezi sa šumama Fruške gore.

Ujedno, odbacuju optužbe da seku previše šume. “Nama osnove gazdovanja daju da sečemo do 80.000 kubika svake godine. Mi svake godine isplaniramo manje, pa onda i od tog plana isečemo manje”, kažu dok pokazuju da je plan za 2022. još manji nego ove godine.

Kako za BIRN objašnjava dr Marko Marinković, diplomirani inženjer šumarstva i izvršni direktor za šumarstvo, ekologiju i razvoj u Javnom preduzeću Vojvodinašume, jednostavan odgovor na pitanje – koliko treba seći šume? – jeste da treba seći onoliko koliko struka definiše, i da je, nevezano za Nacionalni park Fruška gora, za koji “Vojvodinašume” nije nadležna, pogrešno i da se ne seče ako je potrebno, ali je pogrešno i ako se seče preko mere.

“Seče predstavljaju deo procesa gazdovanja šumama i svaka seča u šumarstvu predstavlja meru obnove, nege ili sanacije. Sečama, koje se sprovode u skladu sa pravilima struke, ne narušavaju se ekosistemske funkcije, naprotiv. Ekologija i ekonomija u šumarstvu ne isključuju jedna drugu, već su komplementarne”, kaže Marinković.

Kao primer on navodi da ukoliko se radi o prorednim odnosno sanitarnim sečama, to znači da je posečeno drvo bilo ‘smetnja’ daljem razvoju i stabilnosti šume. “Ukoliko se radi o sečama obnove, stare šume se zamenjuju mladim šumama koje će da rastu, stvaraju biomasu, vezuju ugljenik, oslobađaju kiseonik doprinoseći na taj način smanjenju efekta staklene bašte”, kaže Marinković za BIRN.

On dodaje i da zaštita prirode ne isključuje održivo korišćenje šuma, kao i da se danas u našoj zemlji često čuje i propagira konzervativan metod zaštite.

“Bez šumarske struke priroda bi odreagovala negativnom zamenom vrsta, jer su se izmenili uslovi klime”, tvrdi Marinković, napominjući da je važno ravnomerno i blagovremeno obnavljati šumu kako bi se dobio ravnomeran raspored šuma svih starosti.

Marinković kaže i da šumarski plan ne sme da ima direktnu vezu sa zahtevima tržišta – kaže da šumari planiraju šta je šumi potrebno, zatim sprovode radove, proizvedu neke proizvode i tek onda stave na raspolaganje za prodaju.

Seča šuma na Fruškoj gori kada je ona “najjača, najbolja i najjedrija”

Sa ovim, uslovno rečeno “šumarskim” uglom gledanja na upravljanje šumama Fruške gore, ne slažu se aktivisti za zaštitu prirode. Među njima je i Draženko Rajković, ornitolog iz

Centra za istraživanje biodiverziteta.

Rajković za BIRN kaže da se ovakvom praksom seča šuma na Fruškoj gori – koja se, naglašava, među okolnim zemljama ne može gotovo nigde drugde naći osim u Srbiji – proteruje biodiverzitet, odnosno, smanjuju se biološke raznolikosti na području nacionalnog parka.

“Vi sečom šuma, onako kako oni rade, podmlađujete šumu. A podmlađivanjem šume određene vrste gube svoje stanište, zato što mogu da opstanu samo u zrelim i starim šumama, koje imaju duplje. Svako drvo ima svoj životni vek, i u nekom trenutku počinje da puca i da se lomi, da otvara pukotine. Tu onda ulaze gljive, mikroorganizmi, ptice, gusenice... E, a oni, pre nego što se to desi, vade to drvo iz šume i svake godine je sve manje i manje tih stabala-staraca, koji omogućavaju produžetak života, produžetak vrste za one vrste kojima zaista znači da je to drvo staro. Vi ne možete u mladoj šumi da oformite duplju koja je potrebna da bi ušao slepi miš ili ptica”, kaže Rajković.

On napominje da se na Fruškoj gori seče šuma kad je ona “najjača, najbolja i najjedrija”, čime se stvara generacijski jaz u šumama i tako proteruju one vrste zbog kojih je Nacionalni park i osnovan.

“To kako se ovde seče šuma, to je kao da uklonite čitavu generaciju ljudi starosti 45 godina – oni su tad u najboljim godinama, imaju iskustvo, snagu, zrelost, zdravlje, a vi ih doslovno obrišete sa lica zemlje. Onda dobijate i problem sa sastavom vrsta, jer, gde se poseče šuma, više hrast ne raste, imate samo stabla poput lipe i bagrema, a to nisu vrste koje su baš najbolje za biodiverzitet, a nisu ni poželjne u šumarstvu kao hrast. Oni forsiraju hrast, jer hrast donosi najviše novca, međutim, to im ne uspeva – da bi hrast bio visine čoveka, treba mu 6-7 godina, a lipi 2-3 godine, tako da ga ona nadvlada, zasenči ga, oni moraju da čiste sve oko njega, a to ne rade”, naglašava Rajković, dodajući da ne samo da se u nacionalnim parkovima sličnih površina u Rumuniji i BiH ne seče šuma, već i da imaju po 10-20 zaposlenih, dok je broj zaposlenih u JP “Nacionalni park Fruška gora” blizu 150.

“I onda morate da isplatite platu koja se isplaćuje od seče šuma, odnosno, korišćenja resursa. Imate eksploatatora koji upravlja nečim, i to javnim dobrom, kao vuku da date da čuva kozu”, zaključuje Rajković.

Ko seče šume u nacionalnom parku

BIRN je analizirao javne nabavke koje je Javno preduzeće Nacionalni park Fruška gora raspisivao za usluge seče šuma od decembra 2017. do danas. U tom periodu preduzetnička radnja “Beton komerc” i njen pravni sledbenik “Mil-gradnja-1991” d.o.o, u vlasništvu Nikole Stjepanovića, dobile su dve trećine od ukupno 363,9 miliona dinara vrednih ugovora sa javnim preduzećem – 240,3 miliona dinara, odnosno, više od dva miliona evra.

Zanimljivo je kako je firma “Beton komerc” uopšte i ušla u posao seče šuma: kako pokazuje analiza BIRN-a, Javno preduzeće “Nacionalni park Fruška gora” je 2017. sklopilo sporazum za usluge seče šuma sa ovom preduzetničkom radnjom, koja u trenutku konkurisanja na

javnu nabavku formalno nije ispunjavala uslove konkursa.

Iako u trenutku slanja ponude ova firma nije bila registrovana za traženu delatnost (umesto zahtevane delatnosti "usluge zaštite, gajenja i korišćenja šuma", ova firma je u momentu dodele sporazuma u Agenciji za privredne registre bila registrovana za "ostale završne radove"), Javno preduzeće Nacionalni park Fruška gora je sklopila više okvirnih sporazuma sa njom.

Dan nakon što je (tadašnji i sadašnji) vršilac dužnosti direktora Nacionalnog parka Fruška gora Radoslav Krunic potpisao odluku kojom se (i) ovoj firmi dodeljuje više sporazuma, preduzetnik Nikola Stjepanović je 28. decembra 2017. u Agenciji za privredne registre podneo registracionu prijavu kojom zahteva promenu pretežne delatnosti svoje preduzetničke radnje "Beton komerc" i to iz "ostalih završnih radova" u "seču šuma". Prijava je usvojena dan kasnije, tako da je "Beton komerc" registrovala delatnost seče šuma tek 29. decembra, više od tri nedelje nakon što se prijavila na javnu nabavku, tri dana nakon što je Komisija za javne nabavke konstatovala da je njihova ponuda "blagovremena, odgovarajuća i prihvatljiva" i dva dana nakon što je v.d. direktora potpisao odluku o dodeli sporazuma sa njom.

U novembru 2018. firma je promenila pravnu formu i ime tako što je prerasla u društvo sa ograničenom odgovornošću "Mil-gradnja-1991". Na javnoj nabavci 2018. godine za seču šuma koji je ponovo raspisao Nacionalni park Fruška gora, "Mil-gradnja-1991" je bila jedini ponuđač i dobila je sporazum vredan 114,2 miliona dinara. Za taj posao firma "Mil-gradnja-1991" angažovala je podizvođače, među kojima su bili i Javno komunalno preduzeće "Beočin" iz Beočina, kao i Javno preduzeće za komunalnu infrastrukturu i usluge iz Kikinde. BIRN tokom posete Javnom preduzeću nije dobio jasan odgovor kako je došlo do toga da sporazum bude dodeljen ponuđaču koji ne ispunjava uslove konkursa.

Od seče šume materijalnu korist imaju i Javno preduzeće i firme koje seku šumu: ovi prvi zarađuju novac od prodaje drveta, a ovi drugi od usluga sečenja.

Državna revizorska institucija (DRI) nije kontrolisala rad Javnog preduzeća Nacionalni park Fruška gora za 2018. godinu, ali jeste za naredne dve. U pomenutom izveštaju o reviziji pravilnosti poslovanja navodi se da je ovo javno preduzeće (od firme "Mil-gradnja-1991") nastavljalo da nabavlja usluge bez novih potpisanih ugovora i nakon što su pojedinačni ugovori istekli. DRI navodi da je postojalo ukupno devet ugovora tokom 2019. u kojima je obim nabavke prekoračen za više od pet odsto u odnosu na ugovoreno, odnosno, tih devet ugovora je prekoračeno za 4,65 miliona dinara.

Dalje se navodi da javno preduzeće nije aktiviralo menicu kojom je moglo od firme "Mil-gradnja-1991" da naplati 3,05 miliona dinara što je bio iznos obezbeđenja (10% od vrednosti tih ugovora), zbog toga što firma nije u potpunosti izvršila ugovore vredne 30,5 miliona. a navodi se i da javno preduzeće nema uspostavljen sistem praćenja realizacije javnih nabavki, kao i da je v.d. direktora u toj funkciji protivzakonito već više od četiri godine ("v.d." status

može po zakonu da traje samo godinu dana).

Na upit BIRN-a da li je DRI podnela bilo kakve krivične ili prekršajne prijave u vezi sa otkrivenim nepravilnostima, iz ove institucije su kratko odgovorili da je "po konačnosti izveštaja, u toku aktivnost DRI u vezi sa podnošenjem svih vrsta prijava za sve izvršene revizije, pa i za ovu reviziju".

Promenili delatnost tek nakon što su dobili posao

Kako za BIRN kažu iz firme "Mil-gradnja-1991", nije tačno da tadašnja firma Nikole Stjepanovića nije ispunjavala uslove, odnosno da nije imala registrovanu traženu delatnost usluga na zaštiti, gajenju i korišćenju šuma pre dobijanja posla.

Oni navode da su u martu 2017. tražili od APR-a da upišu izdvojeno mesto na kojem bi registrovali delatnost "gajenje šuma i ostale šumarske delatnosti", te da ih je APR uputio da promene poslovno ime, nakon čega su oni to i uradili i u poslovnom imenu upisali i delatnost "ostali završni radovi gajenje šuma i šumske aktivnosti".

"Postupajući po upustu APR-a registrovali smo traženu delatnost ne menjajući pretežnu delatnost. Napominjemo JP NP Fruška gora je u skladu sa Zakonom o šumama zahtevala u dodatnim uslovima registrovanu delatnost a ne pretežna delatnosti", piše, između ostalog, u dopisu koje je "Mil-gradnja-1991" poslala BIRN-u.

Zaista, tadašnja preduzetnička radnja "Beton komerc" jeste u martu 2017. zahtevala od APR-a upis tzv. izdvojenog mesta, koje omogućava i registrovanje posebne delatnosti preduzetnika u tom mestu, međutim, tu je prijavu APR odbio, uz obrazloženje da za traženu prateću delatnost (gajenje šuma i ostale šumarske delatnosti) "nije potreban poseban prostor, odnosno ne postoji izdvojeno mesto koje može biti predmet registracije".

U dnu Odluke APR-a kojim se odbija registracija izdvojenog mesta, regulator je dodao napomenu "da preduzetnik može podneti prijavu promene poslovnog imena, tako što će navesti posle opisa pretežne delatnosti i opis dodatne, ukoliko to smatra neophodnim".

Nekoliko dana kasnije, Nikola Stjepanović podnosi APR-u prijavu za promenu poslovnog imena, koju APR usvaja, tako da se odlukom od 27. marta 2017. umesto imena "SZR Beton Komerc, Stjepanović Nikola, preduzetnik, Beočin", upisuje "Nikola Stjepanović PR, Ostali završni radovi, Gajenje šuma i šumske aktivnosti Beton komerc, Beočin".

Međutim, ovom izmenom imena, Stjepanović nije izmenio i registrovanu delatnost svoje firme: ostala je i dalje "ostali završni radovi". Po Zakonu o privrednim društvima, privredno društvo ili preduzetnik "mogu obavljati i sve druge delatnosti koje nisu zakonom zabranjene nezavisno od toga da li su određene osnivačkim aktom, odnosno statutom".

Dakle, zakon ne zabranjuje da se firma bavi i drugim delatnostima osim pretežne, odnosno registrovane, ali ne dozvoljava registrovanje za više različitih delatnosti, već samo za jednu. Međutim, u konkursnim uslovima javne nabavke koje je raspisalo Javno preduzeće "Nacionalni park Fruške gore" bilo je zahtevano da "ponuđač mora biti registrovan za obavljanje delatnosti usluga na zaštiti, gajenju i korišćenju šuma", a isto piše i u Zakonu o

šumama, što konstatuje i DRI – da je “za ponuđača dovoljno da registruje pretežnu delatnost (gajenja, zaštite, seče) kod Agencije za privredne registre”.

U trenutku kada se prijavljivala za učešće u postupku javne nabavke (4. decembra 2017), firma “Beton komerc” – iako je izmenila ime – nije bila registrovana za ovu delatnost, već za delatnost “ostalih završnih radova”. Promenu delatnosti u APR će registrovati tek 29. decembra, nakon što joj je Javno preduzeće “Nacionalni park Fruška gora” dodelila nekoliko okvirnih sporazuma.

U odgovoru BIRN-u, iz ove firme takođe tvrde i da prekomerne seče u partijama koje su dobili na konkursu nije bilo i da je “sve rađeno u skladu sa planskim dokumentima i izvršenom doznakom JP NP Fruška gora”, uz napomenu da “nije kriminal prijaviti višak, nego ukrasti višak, a mi smo sve uredno prijavili”.

Ovu poslednju rečenicu, maltene u slovo istu – da nije problem ako se iseče više i prijavi, nego ako se ukrade – novinar BIRN-a je nekoliko puta čuo od nadležnih tokom posete Javnom preduzeću Nacionalni park Fruška gora.

“Mil-gradnja-1991” završava odgovor BIRN-u na ovaj način: “Smatramo deo vaših pitanja neumesnim i zlonamernim. Ovog puta vam dostavljamo odgovore da ne biste i dalje insinuirali i smatrali da ste u pravu, ali nemamo nameru da odgovaramo na bilo kakva druga pitanja.”

Samo po jedan ponuđač na tenderu

Prema rečima Radeta Đurića, stručnjaka za javne nabavke, ovakva ponuda, kakvu je podneo tadašnji “Beton komerc” nije bila ispravna i Komisija za javne nabavke je trebalo da je proveri.

“Ovde vidim odgovornost članova komisije i direktora koji potpisuje ugovor. Čak mislim da nije u sferi prekršaja, nego može da se povezuje sa krivičnim delom zloupotrebe u vezi sa javnom nabavkom”, kaže Đurić. Za njega je sporno i sečenje šume iznad ugovorene vrednosti.

“Ukoliko se pojavi potreba za više posla, a mislim da u njihovom slučaju to prosto nije moguće, jer ovo nisu dodatni radovi ili dodatne usluge za koje mora postojati opravdanje, ovde je jednostavno morao ići novi postupak. Takođe, ukoliko je loše izvršavao ugovor, naručilac ne bi trebalo da mu dodeli naredni ugovor, jer postoje pravila o tzv. negativnim referencama. Za to treba da odgovara odgovorno lice kod naručioca, i predsednik komisije i direktor kao potpisnik ugovora. Nije više problem izvršilac, već odgovorno lice kod onog koji mu je dodelio. A to lice je zloupotrebilo svoj položaj ili nesavesno obavljalo svoj posao što je kažnjivo Krivičnim zakonikom”, zaključuje Đurić.

Karakteristično za javne nabavke Javnog preduzeća Nacionalni park Fruška gora za seču šuma u poslednje tri godine jeste da su za svaku ponuđenu partiju imali samo po jednog ponuđača. Firma “Mil-gradnja-1991” je i za 2021. dobila ugovore za seču šest od ukupno 11 ponuđenih partija, sa ugovorenom vrednošću sporazuma od 56,7 miliona dinara.

Prema podacima sa Portala javnih nabavki, do oktobra ove godine “probijena” je ugovorena vrednost u četiri od šest partija - najviše u Radnoj jedinici Erdevik (Gazdinska jedinica 3812), gde je trenutno ugovoreno 3,64 miliona dinara više u odnosu na ugovorenu vrednost sporazumom (44,5 odsto više od ugovorenog), kao i u Radnoj jedinici Vrdnik (Gazdinska jedinica 3807), gde je, za sada, ugovoreno 1,45 miliona dinara više nego što je predviđeno sporazumom (9,92 odsto više od ugovorenog). Na obe ove Radne jedinice je angažovana upravo firma “Mil-gradnja-1991”.

Šta dalje? Suštinski problem je jasan i Dragana Arsić iz Pokreta Odbranimo šume Fruške gore ga sažima u jednu rečenicu: “Model upravljanja zaštićenim područjima je potpuno prilagođen šumarskoj delatnosti - šume zaštićenog područja tretiraju se kao da su privredne šume, što znači da su dozvoljene komercijalne seče”.

“Mi se borimo protiv nelegalne seče, ali, mnogo više se borimo protiv legalne seče, koja je prekomerna i nije u funkciji zaštite prirode. To treba da se promeni izmenom zakona. Šume imaju više funkcija - osnovne su ekološka, proizvodna i socijalna. Proizvodna funkcija u zaštićenim područjima ne može biti prioritarna, a ona je tako postavljena. To je izvor svih problema - dominira komercijalni momenat i potreba da se prave novci od seče šuma, a ne da se šume tretiraju na ekološki način”, kaže Arsić.

Izvor: birn.rs